

**ЛЬВІВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ
ІМЕНІ ІВАНА БОБЕРСЬКОГО**

Кафедра спортивного туризму

**Кухтій А.О.
Лабарткава К.В.**

ЛЕКЦІЯ № 1

Організація краєзнавчо-туристської роботи

з навчальної дисципліни
„Організація краєзнавчо-туристичної роботи”
для студентів спеціальності 073 „Менеджмент”

“ЗАТВЕРДЖЕНО”
на засіданні кафедри спортивного
туризму
„_” _____ 202_ р. протокол № __
Зав.кафедри _____ Кухтій А.О.

Лекція 1. Організація краєзнавчо-туристської роботи

ПЛАН

1. Організація краєзнавчо-туристської роботи як навчальна дисципліна.
2. Історія розвитку краєзнавчо-туристської роботи.
3. Основні поняття краєзнавчо-туристської роботи.
4. Класифікація туристських організацій.
5. Структура організації туризму у Львівській області.
6. Нормативно-правова база України.
7. Кадрове забезпечення.

1. Організація краєзнавчо-туристської роботи (ОКТР) як навчальна дисципліна

Мета дисципліни “ОКТР” – озброїти майбутніх фахівців теоретичними знаннями та практичними навичками в області краєзнавчо-туристської роботи, які можуть бути застосовані у майбутній професійній діяльності випускників.

Завдання краєзнавчо-туристської роботи:

1. **Освітні:** формування загальноосвітніх, культурних, соціальних рівнів населення;
2. **Оздоровчі:** забезпечення відпочинку, відновлення життєвих сил, здоров'я споживачів;
3. **Соціальні:** надання нематеріальних благ споживачу у вигляді різноманітних послуг; розширення міжнаціональних, міждержавних, міжособистих відносин; узгодження інтересів окремих груп населення і збереження сприятливого екологічного, соціального і культурного середовища;
4. **Пізнавальні:** вивчення історії краю, знайомство з різноманітними краєзнавчо- туристичними ресурсами;
5. **Виховні:** відродження духовності, моральності, формування свідомості підрастаючого покоління.

2. Історія розвитку краєзнавчо-туристської роботи

Туристсько-краєзнавча робота, що виникла і розвивалася як об'єктивна суспільна потреба, поступово затвердилася в якості одного з важливих засобів виховання людей.

У її розвитку просліджуються **три етапи**:

1 етап. Виникнення передумов для організованих групових (колективних) походів і подорожей, вивчення місцевості;

2 етап використання походів як засобу виховання;

3 етап становлення і розвиток туристсько-краєзнавчої діяльності як суспільно-соціального явища.

Так, **1 етап** – етап виникнення передумов для організованих походів і подорожей пов'язано з ранніми періодами історії людства, коли племена або цілі роди були змушені шукаючи найбільш оптимальні умови для існування (тобто оминати холод і голод), здійснювали тривалі переходи. За свідченням істориків, племена і роди виділяли навіть спеціальних розвідників нових місць існування.

Згодом за найбільш придатну територію для існування велася боротьба. Тобто здобуті вміння і навички людей під час тривалих і швидкісних переходів по важкодоступних місцях мали і важливе **військове значення**.

Окрім цього, здійснювались тривалі походи з *метою пізнання навколишнього світу, тобто експедиції*. Вони відбувались з **різною метою**: для вивчення флори і фауни віддалених районів земної кулі, культурних цінностей окремих народностей, пошуку корисних копалин, уточнення географічних уявлень про Землю, відкриття нових земель і відкриття нових торгових шляхів.

Багато здійснювалось подорожей і по стародавній Греції. Вони мали пізнавально-розважальний характер: країна залучала туристів фестивалями, атлетичними змаганнями й іншими видами звеселянь і розваг. Починаючи з 776 року до н. е. щорічно на Олімпійські ігри в Грецію з'їжджалися тисячі аматорів спорту і шанувальників мистецтв. До цього періоду відноситься і спорудження спеціальних великих будинків, у яких могли розміститися і відпочити атлети та глядачі.

Стародавній Рим також вніс свій внесок в історію краєзнавчо-туристської діяльності: багатство, достаток і величезні території імперії були складниками, необхідними для туризму.

Впродовж наступних століть і до середини XV століття головним видом подорожей було **паломництво** європейців, котрі подорожували по святих місцях континенту. Тобто, релігійні переконання спонукали їх долати довгий шлях до святинь:

мусульман до Мекки, християн – до Єрусалиму.

Своєрідним “туризмом” можна вважати й *хрестові походи*, що тривали впродовж 200 років у XI-XIII ст. Адже десятки тисяч європейців познайомилися з Середнім Сходом та його культурою. Це сприяло піднесенню як торгівлі, так і готельної справи та подорожей.

Великі географічні відкриття середини XV - поч. XVI ст., пов’язані з іменем Христофора Колумба, Васко да Гама, Америго Віспуцчі, Фергана Магеллана, були виявом одвічного прагнення людини пізнати Землю, її найвіддаленіші куточки, довідатись про народи, що її населяли, їх життя, побут, культуру.

Початок другого етапу в розвитку туристсько-краєзнавчої роботи як засобу виховання можна віднести до епохи Відродження (XV-XVI ст.). Цілеспрямований розвиток туризму як засобу фізичного розвитку почав відбуватись в саме цю епоху, після багатомісячних заборон зі сторони церкви.

Особливий внесок в обґрунтування значимості походів і подорожей, знайомства й вивчення місцевості у вихованні молоді внесли прогресивні педагоги того часу Х. Вівес, М. Монтень, Т. Мор, Ф. Рабле, Еразм Роттердамський.

Видатний *педагог Відродження Вітторіно де Фельтре* в організованій ним школі в Мантуе (1425р.) використовував туристську діяльність. Його учні здійснювали багатоденні походи в передгір’я Альп.

Туристські походи як засіб оздоровлення людини практикували навіть у семінаріях *єзуїтів*.

В епоху Просвіти (XVII ст.) Ж.-Ж. Руссо і Г. Ліблі та ін. вбачали в туристських походах засіб патріотичного виховання молоді, зміцнення здоров’я. Це висвітлено у вченні “Про необхідність пізнання природи і прагнення до вироблення норм природного поведіння”. Ж.Ж.Руссо, де він обґрунтував значущість піших подорожей для вирішення оздоровчих задач, розвинув теорію про їх значення як складової частини виховання, розкрив цілі і задачі подорожей і їх взаємозв’язок з іншими засобами формування особистості.

Саме тому, в XVII ст. – початку XVIII ст. у деяких навчальних закладах європейських країн вчителі використовували пішохідні прогулянки і поїздки в навколишні визначні місця. Такі подорожі називали **екскурсіями**.

А для вирішення пізнавальних задач з метою вивчення віддалених важкодоступних куточків земної кулі проводяться **тривалі експедиції**.

Наприкінці XVIII ст. – першій половині XIX ст. у країнах Західної Європи виникає рух “Назад до природи”, який здійснює обґрунтування практичного застосування подорожей для фізичної досконалості людини.

Третій етап у розвитку туристсько-краєзнавчої діяльності характеризується заключним становленням його як суспільно-соціального явища. Початок етапу відносять до 60-70-х років XIX ст., коли в країнах Західної Європи стали створюватися перші регіональні союзи (асоціації) любителів подорожей: туристські клуби, секції.

Саме з цього часу використовується термін “туризм”.

Перші самодіяльні туристські організації з’явилися в різних країнах приблизно в один і той самий час – друга половина 19 ст. у вигляді альпійських клубів і товариств. Перший такий клуб виник в Англії (1857р.), потім в Австрії (1862р.), а до кінця 70-х років 19ст. у Франції, Росії та ін. країнах.

У Відні в 1908 році створено Міжнародний центр туризму.

У 1919 році був створений Міжнародний туристський альянс (АІТ), до складу якого ввійшло 118 асоціацій.

Туристські союзи і клуби у деяких державах розробляють маршрути туристських походів, визначають критерії їх оцінки, тобто утворюється туристська класифікація. Поступово виробляються і встановлюються єдині правила проходження маршрутів, з’являється наукова обґрунтованість туристських вправ як засобу військово-прикладної фізичної підготовки людей. Це доводить організований на початку XX ст. в Англії та ін. країнах Західної Європи скаутський рух, який взяв на озброєння туризм як один з основних засобів виховання в підростаючого покоління військово-прикладних умінь і навичок.

Засновником сучасного туризму вважають ТОМАСА КУКА – баптиського священика, котрий першим зрозумів сутність та вигоду організованих масових подорожей. *У 1841 році Томас Кук організував масову прогулянку (570 чоловік) від Ланкастера до Лонгборога поїздом, за ціною 1 шилінг із кожного пасажира. Це був перший привселюдно рекламований екскурсійний потяг, а Кук – перший агент екскурсійних потягів.* У 1843 році він організував перший залізничний тур для своїх прихожан. З 1847 року компанія Кука стала поширювати спеціальні квитки на подорожі

й екскурсії не тільки в межах Англії, але і за рубежем. У 1851 р. організував участь англічан зі всіх провінцій країни на міжнародну виставку в Париж. Він створив своє агентство. У 1863 році Кук організував велику туристську подорож у Швейцарію, а у 1868 році – у Північну Америку. У 1870р. клієнтами його турфірми були 500 тис. англічан. Його тури були тривалими і могли тривати до 5 місяців. *Томас Кук першим запропонував здійснити кругосвітню подорож у 1872 році. Перші 20 туристів здійснили цей тур за 220 днів.*

Томас Кук помер у 1892 році, але його справу продовжив син і сьогодні компанія “Томас Кук” володіє 12тис. туристських агентств у всіх країнах світу.

3. Основні поняття краєзнавчо-туристської роботи

У 1976 році на Конференції з міжнародного туризму і подорожам ООН вперше прийнято і опубліковано перелік визначень туристської термінології, де були практично всі важливі терміни, що призначені для уніфікації правил туристської статистики.

Згідно цього переліку нашою державою прийнято закон України “Про туризм”, де також зазначено основні терміни. Деякі з них розглянемо.

Краєзнавство – це вивчення порівняно невеликої території (інколи цілої області, краю) місцевими силами з метою складання її всесторонньої характеристики (географічної, біологічної, історичної та ін.).

Туризм – тимчасовий виїзд людини з місця свого постійного проживання в іншу країну чи місцевість, у межах своєї країни у вільний час з метою одержання задоволення і відпочинку, оздоровчих, гостьових, пізнавальних чи в професійно-ділових цілях, але без заняття оплачуваною роботою у відвідуваному місці.

Турист – особа, що відвідує країну (місце) тимчасового перебування в оздоровчих, пізнавальних, професійно-ділових, спортивних, релігійних й інших цілях без заняття оплачуваною діяльністю в період від 24 годин до 6 місяців та із зобов’язанням залишити країну (місце перебування) у зазначений термін.

Туристська інфраструктура – сукупність готелів й інших засобів розміщення, засобів транспорту, об’єктів громадського харчування, об’єктів і засобів розваг, об’єктів пізнавального, ділового, оздоровчого, спортивного й іншого призначення,

організацій, які здійснюють туроператорську і турагентську діяльність, а також організацій, що надають екскурсійні послуги та послуги гідів-перекладачів.

Екскурсія – від латинського слова *Exursio* – вилазка; - це відвідування території (привабливого місця, виставки) з пізнавальною або освітньою метою.

Експедиція – відрядження групи людей з метою дослідження різноманітних об'єктів (археологічна чи географічна Е.).

Туристська експедиція – це спеціально підготовлені похід або подорож, у ході яких за завданням туристських організацій виконується певна робота, спрямована на подальший розвиток самодіяльного туризму в країні, підвищення його оздоровчого, пізнавального значення тощо. Як правило, експедиції організуються в маловивчені райони (куди є потяг туристських груп) з метою вивчення і опису цих районів, розробки рекомендацій щодо правильного вибору маршрутів і організації заходів безпеки.

4. Класифікація туристських організацій

Міжнародний туризм налічує приблизно 300 організацій. Їх можна класифікувати за такими ознаками:

- *національно-територіальна*: міжнародні, регіональні та національні організації. Їх діяльність має відповідно *всесвітній, регіональний та національний* характер;
- *загально-державна*: урядові, громадські та приватні;
- *за видом діяльності*: регулюючі, проектні організації, ринкові агенти, консультанти, професійні асоціації та ін.
- *за сферою діяльності*: транспортні (авіаційні, автобусні, автомобільні та ін.), туристські агенти, туроператори.

Серед найбільш розповсюджених у світі є:

1. Всесвітня туристська організація (ВТО) при ООН. На сьогоднішній день сама відома організація, яка визнана у туристському світі. Була утворена 2.01. 1975 року. Її дійсними членами є більше ніж 105 держав, а також більше ніж 150 членів, котрі приєдналися (туристські організації, авіакомпанії, міжнародні організації та ін.). Статут ВТО прийнятий 27.09.75 р. Починаючи з 1980р. ця дата відмічається як

Всесвітній день туризму. Кожен рік цей день проводиться під певним девізом.

Кожні 3 роки ВТО скликає сесії Генеральної асамблеї, між якими працює виконком Генеральної асамблеї ВТО. Штаб-квартира знаходиться в Мадриді (Іспанія).

ВТО ставить перед собою **такі завдання:**

- прискорювати і розширяти сприяння туризму для миру, взаєморозуміння, здоров'я і процвітання людей у всьому світі;
- допомагати людям мати доступ до освіти і культури під час подорожей;
- покращувати стандарти проживання і перебування в менш розвинутих районах світу за допомогою забезпечення необхідною матеріально-технічною базою для іноземного туризму, розвитку транспортних шляхів та ін.
- розширювати можливості країн, які приймають туристів і тим самим вносити вклад в їх економіку;
- виступати в ролі міжнародного агентства з координації і співробітництву між країнами;
- встановлювати постійний взаємозв'язок між різними об'єднаннями туроператорів;
- визначати теми пленумів і засідань; Так як одне із завдань – дослідження, яке включає вивчення статистики з міжнародного туризму, запровадження нових методів вимірювання, прогнозування, здійснення маркетингу;
- розробляти міжнародні документи (акти), нові стандартні вимоги до паспортів, віз та ін. і слідкувати за їх виконанням.

2. Міжнародна асоціація повітряного транспорту. Заснована у 1919р. і реорганізована після 1945року. Всесвітня організація для всіх міжнародних авіаперевізників. Головне завдання – впорядкування міжнародного комерційного авіаційного зв'язку, введення єдиних для всіх членів правил і процедур, встановлення узгоджених тарифів на пасажирські авіаперевезення на міжнародних маршрутах.

Членами є 259 авіакомпаній, які здійснюють міжнародні перевезення. Для того, щоб стати членом авіакомпаніям треба мати державний сертифікат, який підтверджує регулярність перевезень.

Серед регіональних організацій слід зазначити:

- **Організацію економічного співробітництва і розвитку (1960)** – сприяє розвитку туризму.
- **Азіатсько-Тихоокеанська туристська організація (1951)** – розвиток

туризму в цьому регіоні.

Міжнародні туристські організації, які розвивають оздоровчий туризм в **Європейському регіоні:**

- Європейська асоціація пішохідного туризму (ЕРА);
- Європейська асоціація рекреації та туризму (ЕЛРА);
- Європейський інститут вивчення та досліджень у галузі туризму (НЕРЕТ);
- Організація туризму з метою відпочинку (ОТЕЛ);
- Європейський союз працівників туризму (ЕУТО) та ін.

Аналогічні туристські організації функціонують в інших регіонах світу.

Що стосується національних організацій, то розглянемо їх на прикладі нашої держави.

Система управління туризмом в Україні включає державні та громадські організації. Наведемо стислу інформацію про діяльність деяких з них.

Комітет Верховної Ради з питань молоді, спорту і туризму. Влітку 1997 році, відповідно до Конституції України, постійні комісії Верховної Ради України перетворено у комітети. На сьогодні до складу комітету Верховної Ради України входить 8 народних депутатів України.

Державний Комітет України з туризму (Міністерство культури і туризму України) – центральний орган державної виконавчої влади. Він визначає державну політику в галузі туризму, збирає статистичну інформацію, впроваджує маркетинг на внутрішньому та міжнародному ринках туризму.

Для координації діяльності міністерств і відомств України в галузі туризму створюється Національна рада по туризму, яка є позавідомчим колегіальним органом. Затверджується Кабінетом Міністрів України.

Асоціація комерційних туристських організацій була сформована з метою підтримки інтересів комерційного туризму (вивчення потреб, використання засобів масової інформації, маркетингова діяльність тощо). Членами асоціації є 157 фірм.

Асоціація сільського туризму займається просуванням і рекламою усіх форм сільського туризму, включаючи фермерський туризм. Вона підкреслює важливість залучення сільської спільноти до цієї діяльності, враховуючи високий рівень безробіття в селах і, відповідно до традицій та досвіду, який є у мешканців сільських районів Карпат, щодо надання житла відпочиваючим та туристам.

Контрольно-рятувальна служба – є відповідальною за проведення рятувальних дій на всій території України. Її представництва працюють у чотирьох карпатських областях, а також є осередки у Ворохті, Яремчі, Сколе. Зазначені організації забезпечують інформацією та підтримкою туристів, які подорожують.

У 1998 році створено громадську організацію **Туристську Асоціацію України**, яка приймає участь у вирішенні спільних дій щодо розвитку туризму, поліпшення обслуговування туристів, захист інтересів своїх членів.

5. Структура організації туризму у Львівській області.

На обласному рівні Держкомтуризм підтримує своє представництво через власні туристські агентства (бюро). Завдяки тенденції до децентралізації, агентства сьогодні мають незалежність і відповідальні за розвиток і продаж своїх послуг. Якщо немає відділу з туризму облдержадміністрації – агентства відповідають за надання ліцензій на здійснення діяльності в галузі туризму.

Місцевими органами виконавчої влади в галузі туризму є відповідні структурні підрозділи в складі державної виконавчої влади в Автономній Республіці Крим, областях, містах Київ та Севастополі, які підпорядковуються цим органам влади та Держкомітету з туризму.

У районах та містах обласного значення є також відповідні структурні підрозділи місцевого рівня.

У Львівській області підтримку розвитку туризму забезпечує **Управління культури і туризму**.

Все більшу роль у розвитку туризму відіграють громадські організації. Також добре відомими на Львівщині є:

- **Львівське представництво Туристської Асоціації України;**
- **Західноукраїнська Туристська Асоціація (ЗУТА)**, яка успішно вирішує питання реклами своїх членів через виставкову діяльність;
- **Львівська Асоціація Туристських Організацій (ЛАТО);**
- **Львівська Асоціація Розвитку Туризму (ЛАРТ)**. При ній діє Туристсько-інформаційний центр, який активно пропагує туристам послуги членів даної Асоціації;
- **Львівський обласний центр сприяння розвитку сільського зеленого туризму**. Метою даного центру є захист інтересів господарів агроосель, популяризація

відпочинку на селі.

На регіональному рівні (Карпатський регіон) також створено ряд громадських об'єднань, у яких активну участь беруть туристські організації Львівщини:

- **Рада з туризму Карпатського регіону** (4 області) з метою сприяння розвитку туризму КР, просування на ринок нових туристських продуктів, маркетингова діяльність;
- **Асоціація готелів та туристських підприємств Карпатського регіону;**
- **Асоціація музеїв та художніх галерей Карпатського регіону;**
- **Асоціація журналістів та письменників.**

Вагомий внесок у розвиток і проведення краєзнавчо-туристської роботи, особливо серед молоді та дітей, здійснюють громадські організації “Клуб велотуристів друзів природи “Рух”, “Карпатська школа”, “Пласт”, Дитячий Альпійський Рух.

6. Нормативно-правова база краєзнавчо-туристської діяльності

Вся нормативно-правова база України повинна відповідати і не суперечити міжнародним документам. Тому основні з них розглянемо.

Загальна Декларація прав людини, яка прийнята Генеральною Асамблеєю ООН у 1948 році. У стаття 24 записано:”...кожна людина має право на відпочинок і вільний час, включаючи розумне обмеження робочого часу і оплачувальні відпустки кожного року”.

Манільська декларація зі світового туризму. Прийнята на Всесвітній конференції з туризму, що проходила у **1980 році** в Манілі (Філіпіни). У ній відображено основні моменти науково-технічного співробітництва в області туризму, відображені питання відповідальності держав за розвиток туризму, регулювання питань попиту та пропозицій, підготовка кадрів для індустрії туризму.

“Хартія туризму” – схвалена в **1985 році** на VI сесії Генеральної асамблеї Всесвітньої туристської організації (ВТО).

Зокрема, у “Хартії туризму” проголошено право кожної людини на відпочинок та дозвілля, що передбачає вільне, без обмежень пересування, окрім забороненого законом. Таке право визнається у всьому світі.

У Хартії наведено напрями діяльності держав для гармонійного розвитку внутрішнього та міжнародного туризму. Окремим розділом Хартії є **“Кодекс туриста”**,

у якому зазначені права та обов'язки туриста.

Програма “Порядок денний на 21-ше сторіччя” (700стор.) прийнята за загальною згодою представників 179 держав на Конференції ООН у 1992 році в м. Ріо-де-Жанейро. Ця програма всесвітнього співробітництва спрямована на досягнення тривалого розвитку людства і біосфери. Її мета – досягнення високої якості навколишнього середовища і здорової економіки для всіх народів світу.

Конвенція з охорони біорізноманітності. Цей документ ухвалений у 1992 році світовими вченими та спеціальними службами ООН. Він передбачає розробку і проведення національних і міжнародних робіт з раціонального використання і збереження природних ресурсів.

Тепер стосовно нашої держави. Україна підписала двосторонні міжурядові угоди про розвиток туризму та співробітництво в галузях торгівлі, науки і технологій, культури, освіти та захисту навколишнього середовища більш ніж з тридцятьма країнами світу. Україна ратифікувала 22 багатосторонні угоди для регулювання питань, пов'язаних із розвитком туризму. Головна мета всіх цих угод – узгодження української національної законодавчої системи з міжнародними стандартами.

Основою законодавчої бази розвитку туризму в Україні є Закон “Про туризм” (15 вересня 1995 року). Складається з 10 розділів.

У 1 розділі “Загальні положення” даються основні визначення термінів, основні з яких ми записали на 1 лекції.

У 2 розділі “Державна політика та державне регулювання в галузі туризму”

зазначено основні напрями державної політики України, серед яких:

- залучення громадян до раціонального використання вільного часу, проведення змістовного дозвілля, ознайомлення з історико-культурною спадщиною, природним середовищем, організація оздоровлення населення;

- забезпечення раціонального використання та збереження туристських ресурсів, становлення туризму як високорентабельної галузі економіки України, створення ефективної системи туристської діяльності для забезпечення потреб внутрішнього та іноземного туризму;

- організація та розвиток системи наукового забезпечення галузі туризму, підготовки перепідготовки та підвищення кваліфікації туристських кадрів.

У 3 розділі “Організація економічної діяльності та фінансування галузі туризму”

зазначено основні завдання економічної діяльності суб'єктів турдіяльності:

- створення туристського продукту,
- формування ринку туристських послуг,
- вдосконалення інфраструктури туризму,
- надання туристських послуг,
- розвиток внутрішнього та іноземного туризму. Туристська діяльність

здійснюється за рахунок:

- власних фінансових ресурсів суб'єктів турдіяльності
- грошових внесків громадян та юридичних осіб;
- благодійних внески, пожертв підприємств і установ;
- позабюджетних фондів;
- коштів Фонду розвитку туризму України, що формуються за рахунок

відрахувань суб'єктів турдіяльності незалежно від форм власності;

- надходжень від туристських лотерей;
- інших джерел, які незаборонені законодавством України.

4 розділ закону “Організація та надання туристських послуг” визначає підстави для початку та припинення діяльності, пов'язаної з організацією та наданням туристських послуг. Про них будемо говорити дещо пізніше.

5 розділ “Порядок укладання договорів суб'єктами туристської діяльності. Їх права та обов'язки”. Більш детально на наступних лекціях.

У 6 розділі ”Права та обов'язки туристів” зазначено права та обов'язки туристів. Тобто право:

- отримувати комплекс туристських послуг передбачених договором.
- на особисту безпеку, захист життя, здоров'я, прав споживача
- надання відповідної медичної допомоги;
- на відшкодування матеріальних і моральних збитків у разі невиконання умов договору;
- розірвати договір (контракт), якщо збільшення загальної вартості туру (послуги) перевищує 5% обумовленої раніше;
- на повну інформацію про закони даної країни, звичаї місцевого населення, краєзнавчо-туристські ресурси та ін.

Відповідно турист зобов'язаний:

- дотримувати всі умови і правила передбачені договором
- поважати устрій, традиції, релігійні вірування країни перебування;
- вимоги щодо збереження краєзнавчо-туристських ресурсів.

7 розділ обумовлює безпеку туристів.

8 розділ висвітлює питання кадрового і наукового забезпечення туризму.

Держкомтуризм і Міносвіти формують мережу навчальних закладів різного рівня акредитації для підготовки, перепідготовки і підвищення кваліфікації кадрів для підприємств туристської індустрії, бере участь у створенні навчальних програм і планів навчання у закладах освіти. Введення туризму в програми навчання молоді є важливим елементом її освіти і виховання.

9 і 10 розділи висвітлюють відповідно міжнародне співробітництво в галузі туризму та відповідальність за порушення закону.

Окрім вищезазначеного закону існують й інші закони та нормативних акти, які складають законодавчу базу розвитку туризму. Ось деякі із них:

Держкомтуризм втілює **“Національну програму розвитку туризму до 2005 року”**, яка передбачає:

- створення національної корпорації з туризму з метою об'єднання всіх туристських підприємств;
- створення стандартів для туристської галузі із залученням екологічних стандартів;
- установа загальних підходів до використання національних заповідних територій для туристської діяльності;
- визначення ступеня відповідальності місцевої влади за розвиток туризму;
- програму забезпечення безпеки туризму;
- допомогу в запровадженні малого та середнього бізнесу.

“Конституція України” (28 червня 1996 року), де визначено право кожного на відпочинок;

“Основи законодавства України про охорону здоров'я” (ст. 32; 19 листопада 1992 року);

Закон України **“Про фізичну культуру і спорт”** (ст. 10, 32; 24 грудня 1993 року);

Земельний кодекс України (25 жовтня 1995 року);

У розділі II “Землі України” визначено склад та цільове призначення земель України.

Закон України “Про сприяння соціальному становленню та розвитку молоді України” (ст. 11, 12; 5 лютого 1993 року);

Закон “Про охорону навколишнього середовища” (25 червня 1991 року);

Лісовий кодекс України (21 січня 1994 року);

Закон “Про природно-заповідний фонд України” (16 червня 1992 року);

“Правила проведення туристських подорожей з учнівською та студентською молоддю України” (1999р.) – затверджено Міністерством освіти та науки України.

“Правила проведення спортивних походів”

7 Кадрове забезпечення туристської сфери

Ефективне функціонування краєзнавчо-туристської сфери не можливе без її якісного кадрового забезпечення. У туристській сфері України працюють фахівці різноманітних професій, які забезпечують розвиток туристської індустрії, виконуючи управлінські, економічні й технологічні функції та обов’язки. В Україні функціонують декілька десятків ВЗО, які готують менеджерів для економічної діяльності в сфері туризму.

Зосередимо увагу на розгляді чотирьох основних спеціальностей, які найближчі до змісту навчання у фізкультурних вузах та достатньо розповсюджені:

- **менеджер туризму**, що забезпечує розробку турів та організацію туристського обслуговування на туристських маршрутах;

- **економіст** (фінансовий менеджер), що забезпечує бізнес-планування та організацію комерційної діяльності туристських підприємств та фірм;

- **аніматор** – фахівець з організації туристської діяльності в туристських групах. Поняття “анімація” є відносно новим для масового туризму й може бути визначено як організація розваг та рухливого проведення дозвілля туристами. Вимоги до рівня освіти спеціаліста - аніматора включають знання в галузі психології, музичного мистецтва, живопису, індустрії розваг, іноземних мов. Аніматори повинні володіти прийомами надання першої медичної допомоги, вміти проводити заняття з гімнастики, аеробіки, володіти знаннями про вікові особливості груп туристів, бути зв’язуючою ланкою між керівництвом готелів, баз і туристами.

- *спеціаліст з туризму* – відповідає за розробку та реалізацію спеціальних рухових режимів, орієнтованих на профілактику та усунення психічних і фізичних перенапруг, соціально-культурне, моральне, екологічне та фізичне виховання особистості.

У практиці сучасної туристської освіти України здійснюється підготовка спеціалістів переважно перших двох професій у рамках спеціальностей “Менеджмент” та “Економіка”.

Рекомендована література

Основна:

1. Биржаков М. Б. Введение в туризм. – Санкт Петербург : Герда, 1999. – 192 с.
2. Квартальнов В. А. Туризм : учебник. – Москва : Финансы и статистика, 2000. – 320 с.
3. Тімець О. Б. Краєзнавство і туризм. – Київ : Знання, 1999. – 120 с.
4. Уваров В. Д., Борисов К. Г. Международные туристические организации : справочник. – Москва : Международные отношения, 1990. – 288 с.

Допоміжна:

1. Грибовська І. Б. Особливості підготовки фахівців для сфери туризму (на прикладі Львівського державного інституту фізичної культури) / І. Б. Грибовська, А. О. Кухтій // Розвиток туристичної індустрії в Україні : реалії та перспективи : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. – Тернопіль, 2004. – С. 38–41.
2. Данилевич М. В. Использование современных информационных технологий при разработке туристических маршрутов / М. В. Данилевич, А. О. Кухтій, А. П. Голод // Профессиональное педагогическое образование студентов вуза: проблемы и перспективы (научно-педагогическая школа М. Е. Кобринского) : материалы междунар. науч.-практ. конф. Ч. 2 : Инновационные технологии в сфере туризма, гостеприимства, рекреации и экскурсоведения. – Минск, 2008. – С. 153–156.
3. Данилевич М. В. Виникнення і розвиток рекреації в країнах світу / Данилевич М. В., Лазурко В. М. // Реалізація здорового способу життя – сучасні підходи : зб. наук. ст. міжнар. наук. конф. – Дрогобич, 2001. – С. 184 – 188.
4. Данилевич М. Готовність випускників спеціалізацій „Рекреаційно-оздоровча діяльність” та „Спортивно-оздоровчий туризм” до проведення туристської роботи / Мирослава Данилевич, Ірина Грибовська // Молода спортивна наука України : зб. наук. пр. з галузі фіз. культури та спорту. – Львів, 2006. – Вип. 10, т. 3. – С. 161–166.
5. Данилевич М. В. Значення краєзнавчо-туристичної діяльності на етапі початкової підготовки спортсменів / М. В. Данилевич, В. Б. Амелін // Здоровий спосіб життя : матеріали III Міжрегіон. наук.- практ. конф. – Славута, 2003. – С. 6–7.
6. Іваніків Н. М. Туристичне краєзнавство як один із засібів здорового способу життя / Іваніків Н. М., Кухтій А. // Науковий часопис Нац. пед. ун-ту ім. М. П.

- Драгоманова. Серія 15, Науково-педагогічні проблеми фізичної культури (фізична культура і спорт) : [зб. наук. пр.]. – Київ, 2017. – Вип. 5К(86)17. – С. 134–136.
7. Кухтій А. О. Базова географічна підготовка туриста : лекція / Кухтій А. О. – Львів, 2019. – 10 с.
 8. Кухтій А. О. Введення в краєзнавчо-туристичну діяльність. "Нормативно-правова база та кадрове забезпечення краєзнавчо-туристської діяльності" : лекція / Кухтій А. О. – Львів, 2018. – 12 с.
 9. Кухтій А. О. Зміст, форми та організація підготовки фахівців для сфери туризму у Львівському державному інституті фізичної культури / Кухтій А. О., Тимошенко Л. О. // Педагогіка, психологія та медико-біологічні проблеми фізичного виховання і спорту : наук. моногр. / за ред. С. С. Єрмакова. – Харків, 2006. – № 8. – С. 58–59.
 10. Кухтій А. О. Краєзнавчо-туристичні ресурси : лекція / Кухтій А. О. – Львів, 2018. – 12 с.
 11. Кухтій А. Рекреаційна діяльність в рамках програми соціально-економічного розвитку України / А. Кухтій, Р. Стефашко // Проблеми активізації рекреаційно-оздоровчої діяльності населення : матеріали V Всеукр. наук.-практ. конф. – Львів, 2006. – С. 19–21.
 12. Кухтій А. О. Рекреаційно-туристичний комплекс в умовах транскордонного екологічного співробітництва Карпатського Єврорегіону / А. О. Кухтій, Б. Б. Уманців, Л. О. Тимошенко // Наукові вісті. – 2005. – №1(7). – С. 50–53.
 13. Кухтій А. Організація самодіяльної туристичної роботи у Карпатському регіоні / А. Кухтій, Н. Радик // Проблеми активізації рекреаційно-оздоровчої діяльності населення : матеріали IV Всеукр. наук.-практ. конф. – Львів, 2004. – С. 44–45.
 14. Кухтій А. Теоретичні засади професійної підготовки майбутніх фахівців з туризмознавства до діяльності у сфері адаптивного туризму / Андрій Кухтій, Костянтин Лабарткава, Світлана Кухтій // Проблеми активізації рекреаційно-оздоровчої діяльності населення : матеріали IX Всеукр. наук.-практ. конф. з міжнар. участю. – Львів, 2014. – С. 326 – 329.
 15. Кухтій А. О. Термінологія професійної підготовки майбутніх фахівців з туризмознавства до діяльності у сфері адаптивного туризму / А. О. Кухтій // Актуальні проблеми фізичного виховання, спорту та туризму : тези доп. V Міжнар. наук.-практ. конф. – Запоріжжя, 2013. – С. 352 – 353.
 16. Кухтій А. Формування туристичних маршрутів з використанням сучасних інформаційних технологій / Андрій Кухтій, Світлана Кухтій // Проблеми та перспективи розвитку спортивно-технічних і прикладних видів спорту та екстремальної діяльності : матеріали II Всеукр. наук.-практ. конф. з міжнар. участю. – Львів, 2014. – С. 115 – 118.
 17. Оздоровчий туризм : анот. бібліогр. покажч. / уклад. Ірина Свістельник. – Львів : [б. в.], 2017. – 21 с.
 18. Перій С. С. Геоінформаційні системи та їх використання для вирішення проблем туризму / Перій С. С., Кухтій А. О., Дзюбачик М. І. // Теорія та методика фізичного виховання. – 2007. – № 9. – С. 7–9.
 19. Приступа Є. Н. Інтереси і потреби молоді у сфері проведення культурно-спортивних заходів / Є. Н. Приступа, Т. В. Палагнюк // Педагогіка, психологія та медико-біологічні проблеми фізичного виховання і спорту : зб. наук. пр. / за

- ред. С. С. Єрмакова. – Х., 1999. – № 1. – С. 4–6.
20. Приступа Є. Н. Формування національної свідомості засобами туристично-краєзнавчої роботи / Є. Н. Приступа, Г. М. Гуменюк // Ідея національного виховання в українській і психолого-педагогічній науці ХІХ–ХХ ст. : зб. наук. ст. Всеукр. наук.-практ. конф. – Коломия, 1997. – С. 200–202.
 21. Спортивний, спортивно-оздоровчий туризм : анот. бібліогр. покажч. / уклад. Ірина Свістельник. – Львів : [б. в.], 2017. – 21 с.
 22. Уманців Б. Б. Використання досвіду Європейських країн у державному регулюванні розвитку туризму в Україні / Уманців Б. Б., Кухтій А. О., Островська Г // Туризм в Україні : сучасний стан та пріоритети розвитку. – Л., 2005. – С. 105–111.
 23. Чеховська Л. Рекреаційно-туристичні ресурси України / Л. Чеховська, А. Кухтій // Фізична рекреація : навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. фіз. виховання і спорту / Приступа Є. Н.[та ін.] ; за наук. ред. Є. Приступи. – Дрогобич : Коло, 2010. – Ч. 3, розд. 2. – С. 384–420.
 24. До проблеми фізкультурно-оздоровчої освіти студентів / Щур Лідія, Грибовська Ірина, Іваночко Вікторія, Музика Федір // Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова. Серія 15, Науково-педагогічні проблеми фізичної культури (фізична культура і спорт) : зб. наук. пр. – Київ, 2014. – Вип. 11(52)14. – С. 149–153.
 25. Технологія розробки, організації та проведення туристичних маршрутів : лекція / розроб. Худоба В. В., Лабарткава В. К. - Львів, 2019. - 20 с.
 26. Тимошенко Л. О. Спортивний туризм : навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. фіз. виховання і спорту / Тимошенко Л. О., Лабарткава К. В. – Л. : ЛДУФК, 2012. – Ч. 1. – 148 с.
 27. Тимошенко Л. О. Спортивний туризм : навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. фіз. виховання і спорту : у 2 ч. / Тимошенко Л. О., Лабарткава К. В. – Л. : ЛДУФК, 2014. – Ч. 2. – 176 с.
 28. Худоба В. В. Нормативні документи в туристичній діяльності : лекція / Худоба В. В. – Львів, 2018. – 10 с.
 29. Худоба В. В. Професійна діяльність в туристичній галузі : лекція / Худоба В. В. – Львів, 2018. – 15 с.
 30. Худоба В. В. Форми та види туристичної діяльності : лекція / Худоба В. В. – Львів, 2018. – 15 с.
 31. Худоба В. Можливості використання геоінформаційних технологій в рекреаційній діяльності НПП «Сколівські Бескиди» / В. Худоба, З. Руминська // Наукові записки Терноп. нац. пед. ун-ту ім. Володимира Гнатюка. Серія: Географія. –2018. – Вип. 45, № 2. – С. 95–104.
 32. Худоба В. Менеджмент рекреаційної діяльності національних природних парків із застосуванням ГІС-технологій / Володимир Худоба, Зоряна Руминська // День студентської науки: зб. матеріалів щоріч. студ. наук. конф. - Львів : ЛДУФК, 2019. - С. 161-163.
 33. Худоба В. В. Основи екскурсознавства : лекція / Худоба В. В. - Львів, 2018. - 16 с.
 34. Худоба В.В. Проектування туристичних маршрутів на території НПП «Сколівські Бескиди» / Худоба В.В., Тимошенко Л.О., Руминська З.Р. // Географія та туризм: наук. зб. – Київ, 2016. – Вип. 36. – С. 93–101.